

F:dozmk16

СТАНОВИЩЕ

на проф. дин Витка Тошкова за научната продукция на гл. ас. д-р **МАРИЯ ИВАНОВА КОЛЕВА** от ИНСТИТУТА ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ-БАН, единствен участник в конкурса по „ИСТОРИЯ НА ГЕРМАНИЯ ПРЕЗ ХХ ВЕК” за присъждане на академичната длъжност „ДОЦЕНТ”

Д-р Мария Колева е представила за обсъждане и оценка по темата на конкурса една монография „Германската икономическа политика към България между двете световни войни 1919-1939 г.”, публикувана от Академичното издателство „Проф. Марин Дринов” през 2012 г. и над 20 студии и статии, изследващи трансформациите във вътрешнополитическата структура на Германия (ориентацията към националсоциализма), нейните военнополитически и икономически отношения, доста често с безспорни резултати, с Югоизточна и Централна Европа (специално към България и Унгария) независимо от усилията да бъде елиминирана, макар и не съвсем, от силите-победителки. Не без вниманието на специалистите трябва да останат и статиите за реакцията на Запада към нацистките апетити на Югоизток. Подробности предлагат и двете статии в Исторически преглед (част първа и втора, 2010/кн. 3-4, кн. 5-6), за германската икономическа политика към Югославия, Румъния, Унгария и България през 1919-1933 г. Впрочем тази тема тя разширява до 1939 г., изяснявайки значението на „Новия план” (1934), предложен и реализиран от Ялмар Шахт. Списъкът с публикациите е продължен с изследвания за политиката на нацистка Германия в германската историография с акцент върху „интерпретацията на националсоциализма”. Тясно свързан с темата за внедряването на нацистката идеология и практика е и проблемът за антиеврейската политика в Германия и отражението ѝ в България (1933-1939) в издателски проект на ИИИ „Обречени и спасени. България в антисемитската програма на Третия райх. Изследвания и документи.”, София, 2007, 52-68. Освен генезиса на тази доктрина след раните, понесени от поражението през Първата голяма война, д-р Колева разглежда и дългоочаквания финал с разрушаването на символиките, белязали разделението Изток-Запад – унищожаването на Берлинската стена. Обединението на Германия е един естествен хронологически завършек в проучванията за германската история. Разбира се акцентът е поставен върху събитията и решаващото участие на Берлин в европейските сътресения преди 1939/1940 г., но интерпретацията на проблемите в „Падането на Берлинската стена и обединението на Германия” (*Минало*, 2000, № , 85-94) дава основание да се заключи, че д-р Колева с успех разширява изследователския си интерес и към проблеми от 70-90 години на ХХ век.

Към изброените приноси в изследването на германското стопанство, нацистките идеологически претенции и геополитическите аспирации на Берлин трябва да се прибавят и обнародваните от д-р Колева отзиви и рецензии за български, руски и германски публикации по темите (изследователски и документални), изясняващи появата на „Фюрера“, утвърждаването на нацизма и практиката на германската дипломация. Нова научна информация съдържат и изнесените доклади на организираните симпозиуми и конференции, някои от тях с международно участие. Забележимо е и нейното участие в редакторските колегии и съставителските екипи на научни сборници от научни форуми и проекти.

Афинитетът на д-р Колева към различни аспекти от отношенията на Германия със страните от Югоизточна и Централна Европа се дължи до голяма степен на нейната подготовка, планирана изцяло от Института за исторически изследвания (Институт по история), при създаването на Секцията „История на света и международните отношения в ново и най-ново време“. Нейната докторантура в Университета „Карл-Маркс“ (Лайпциг) приключва с успешната защита на дисертацията „Участието на концерн „Круп“ във въоръжаването на фашистка Германия, 1933-1939“ (1986). През 1990 г. е избрана за главен асистент. Съдържанието на публикациите след защитата потвърждава нейната научна ориентация към проблеми от историята на Германия, но в много по-широк диапазон, тъй като изясняват не само вътрешно-, но и външнополитически въпроси от планираните в Берлин „походи“ за завладяването на стопанското и културно европейско „пространство“.

Поредното доказателство за това, че тя се нарежда сред утвърдените специалисти не само по специфични теми от германската вътрешна и външна политика, но и по икономическите планове на Берлин към Югоизточна Европа през XX век е нейната монография „Германската икономическа политика към България между двете световни войни 1919-1939 г.“, София, 1982, (150 с.) Академичното издателство „Проф. Марин Дринов“ публикува труда. Трудът преди всичко е получил препоръчителни рецензии от Научния съвет на ИИИ за Академичното издателство „Проф. Марин Дринов“. Появата на изследването за германската икономическа политика към България след Първата световна война е новото стойностно допълнение в българската историография по проблемите на отношенията между Германия и България при изясняване не само да дипломатическия диалог, но и на „връзката между икономика и политика“. Тази констатация д-р Колева защитава с анализа на германската политика към България в годините непосредствено след Освобождението през 1878 г. чрез проявения интерес към българския пазар в началото на 90-те, намерил

израз в сключения търговски договор от 1893 г. Проследена е и откритата се тенденция към увеличаване на стокообмена между двете страни за периода 1896-1911 г., без да се пренебрегва целенасоченият германски икономически пробив на Балканите и в Югоизточна Европа до началото и в годините на Голямата война. В обособената първа част на труда са разгледани намеренията на Берлин за германската търговска политика към балканските страни и неговата средноевропейска стратегия в края на световния конфликт и след злополучния му финал за Германия и България. Желанието за възстановяване на стопанските връзки от началото на 20-те години намира реализация, но с преодоляване на редица препятствия. Възникващите проблеми и тяхното решаване е анализирано подробно в последния пети параграф „Под знака на ерата „Щреземан“ (47-77).

Добре документирани (онагледени с таблици за външната търговия с ЮИЕ на Германия, Франция, Италия и Великобритания от 1922 до 1937 г.) са аргументите за тенденциите да се увеличава стокообменът предимно с Берлин (83). С детайли са проследени затрудненията и опитите на София да преодолее ударите на „голямата депресия“, както и позицията на германския политико-икономически елит, решен да подпомогне износа от България. Показани са вътрешните и външни фактори, които мотивират Берлин да активизира икономическата си политика в Европейския Югоизток и следователно в България не само в сферата на търговския обмен, но и в тази на капиталовложенията. През септември 1932 г. е сключена клирингова спогодба към договора за търговия и корабоплаване от 24 юни 1932 г. с различни двустранни преференции, улесняващи германското участие в стопанското и политическо развитие на България.

Изборната победа на нацистката партия (1932 г.), осигурила канцлерството на А. Хитлер и предизвикала драстичната политическата промяна в Германия, повлияла и върху политико-икономическите връзки с България, се анализира в последния трети раздел на монографията. Поставено е начало на трансформация, която отразява новата геостратегическа ориентация на Германия към завладяване на „жизнено пространство“ и осигуряване на мащабен икономически потенциал, включващ и провежданата програма за въоръжаване на България. Към нея се прибавя и пласментът на земеделски продукти срещу внос на германски индустриални стоки и в крайна сметка значително се поощрява развитието на българската икономика, гарантирало „политическото сближаване“ през Втората световна война.

Предложеният богат на факти, събития и научни анализи труд с добре откритите аспекти от историята на германско-българските икономически,

политически и военни отношения е написан въз основа на издирените и осмислени огромен брой извори, съхранявани в Bundesarchiv, Berlin, Bundesarchiv Potsdam (Berlin), различните германски стопански, финансови, търговски и статистически служби, документалните колекции в Научния архив на ИИИ и публикуваните документи Akten zur deutschen auswärtigen Politik .Gottingen, 1966 (ADAP) и Документи за германската история 1929-1933, Берлин, 1975. Проучена е и основната литература по темата.

В подготвената от д-р М. Колева документация са представени изискваните според Правилника материали, необходими за участие в конкурса.

В заключение ще препоръчам на уважаемите членове на Научното жури да гласуват за присъждането на академичната длъжност „ДОЦЕНТ” по „ИСТОРИЯ НА ГЕРМАНИЯ ПРЕЗ ХХ ВЕК” на гл. ас. д-р МАРИЯ ИВАНОВА КОЛЕВА, тъй като нейното кариерно развитие след защитата на докторската дисертация и избирането ѝ за главен асистент отговаря напълно на изискванията, включени в Правилника на Института за исторически изследвания (приет през 2012 г.) за получаване на спомената академична длъжност.

12 май 2016 г.

В. Тошкова